
Maja Bitenc

Izkušnje in stališča glede jezikovne rabe v šolskem in obšolskem prostoru

objavljeno v:

Jerca Vogel (ur.): *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo. Obdobja 39*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2020.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-39/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2020.

IZKUŠNJE IN STALIŠČA GLEDE JEZIKOVNE RABE V ŠOLSKEM IN OBŠOLSKEM PROSTORU

Maja Bitenc

Filozofska fakulteta, Ljubljana

Maja.Bitenc@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.39.225-232

Prispevek se na podlagi opravljenih sociolingvističnih intervjujev osredotoča na izkušnje in stališča glede rabe različnih jezikovnih varietet v šolskem in obšolskem okolju pri govorcih z Idrijskega: informanti so osnovno šolo obiskovali v domačem kraju, srednjo šolo oz. fakulteto pa večinoma v Ljubljani, odrasli informanti pri šolanju spremljajo svoje otroke. Izsledki s socialnopsihološkega vidika osvetljujejo jezikovno variantnost in komunikacijo ter pričajo o njeni kompleksnosti, kažejo pa tudi na jezikovne stereotipe in predsodke.

sociolingvistični intervju, jezikovna variantnost, jezikovna stališča, izkušnje z jezikovno rabo

On the basis of sociolinguistic interviews with speakers from the Idrija region, the article deals with experiences and attitudes regarding different language varieties in educational environments: informants attended grammar school in their home town, secondary school and university mostly in Ljubljana; adult informants now have children at school. The findings illuminate language variation and communication from the sociopsychological point of view and testify to its complexity; they additionally point to different language stereotypes and prejudices.

sociolinguistic interview, language variation, language attitudes, experiences with language use

1 Variantnost slovenščine in stališča do njenih varietet v šolskem in obšolskem kontekstu

V prispevku, v katerem obravnavam izkušnje z jezikovno rabo, jezikovna stališča, stereotipe in predsodke v šolskem in obšolskem kontekstu, je osrednja pozornost namenjena informantom z Idrijskega, ki sem se jim posvečala v doktorski raziskavi in so osnovno šolo obiskovali v lokalnem kraju, srednjo šolo in fakulteto pa večinoma v Ljubljani (Bitenc 2016), sklicujem pa se tudi na ugotovitve nekaterih sorodnih raziskav, ki (med drugim) obravnavajo jezikovno rabo v šoli in odnos do različnih socialnih zvrsti oz. varietet (o sociolingvistični raziskavi pri bohinjskih govorcih v Dolžan 1987, pri mengeških in beltinških dijakinjah v Ljubljani v Škofic-Guzej 1994).

Glede (norme) učnega jezika v slovenskem prostoru se kaže, da ni enotnih stališč in da udejanjanja nihajo od večjega ali manjšega upoštevanja norme do zavestne rabe

bolj vsakdanjega jezika (Pogorelec 1998: 58–59; Bitenc 2009: 75–76), manjkajo pa (sodobnejše) poglobljene študije te problematike. Kunst Gnamuš (1992) v zvezi z načeli rabe jezikovnih varietet v šolskem okolju glede na različne funkcije uvaja temeljno delitev na spoznavni govor, v katerem prevladuje predstavitvena vloga, in odnosni govor, v katerem sta poudarjeni vplivajska in povezovalna vloga. Kot nakazujejo ugotovitve raziskave o zavesti dijakov o jezikovni zvrstnosti (Vogel 2018), so pričakovanja dijakov glede izbire jezikovnih varietet in njihovo vrednotenje v različnih vlogah različna. Pri tem je treba poudariti, da so različne funkcije oz. vloge v praksi med seboj pogosto prepletene. V anketni raziskavi učenci zadnjega triletja osnovne šole trdijo, da pri urah slovenščine najpogosteje govorijo knjižno, pri urah drugih predmetov knjižno oz. nadnarečno obliko govora z malo narečnimi besedami, v šoli z vrstniki večinoma sleng, pri komunikaciji z drugimi osebami na šoli pa se kaže težnja k rabi knjižnega govora (Zemljak Jontes, Pulko 2019: 251). Seveda ostaja odprto vprašanje, kaj si anketiranci pod posameznimi opredelitvami predstavljajo in koliko so njihove samoocene v skladu z dejansko prakso. Pri mariborskih anketirancih Šuster (2009: 175) glede odnosa do jezikovne rabe ugotavlja razliko med gimnazijci ter dijaki tehniške in poklicne šole: prvi »doživljajo večji pritisk šole po spremembah in drugačnem jezikovnem vedenju, so bolj ponotranjili pojma pravilnega in knjižnega, so bolj aktivni pri prilagajanju svojega naglasa, tudi v stiku z ljudmi od drugod, mariborščino pogosteje vidijo negativno in se je včasih tudi sramujejo«.

V raziskavah jezikovnih stališč s tehniko prikritih dvojic so dijaki govorko lokalnega narečja v vlogi predavateljice ocenili nižje tako pri statusnih (npr. izobraženost, inteligentnost, uspešnost) kot pri solidarnostnih lastnostih (npr. prijaznost, družabnost, všečnost)¹ (Bitenc 2014a); v sorodnem poskusu pa isto govorko kot voditeljico radijske kuharske oddaje nekoliko nižje pri statusnih lastnostih, a statistično pomembno višje pri solidarnostnih lastnostih (Bitenc 2014b) – razliko verjetno lahko pripišemo različnemu kontekstu raziskave oz. predpostavljene namenu ocenjevanja. Ljubljanski dijaki so isto narečno govorko v obeh poskusih ocenili nižje pri statusnih lastnostih in višje pri solidarnostnih. Rezultati iz ljubljanske šole (tudi ob primerjavi z rezultati raziskave, opisane v Skubic 2005: 174–178) po eni strani kažejo na idealizacijo narečij in na prepoznavanje narečnega govorca kot pristnega, iskrenega, dobrega, družabnega ipd., po drugi strani pa na nekakšno pokroviteljstvo ter nižje vrednotenje intelektualnih sposobnosti in drugih statusnih lastnosti (Bitenc 2014a, 2014b; povzemalno v Bitenc 2016: 144–147).

Posamezni zapisi govorijo o domnevno negativnem odnosu do narečij v šolstvu, ko naj bi tudi »slavisti« z redkimi izjemami iz šol »dostikrat preganjali vse, kar je bilo narečnega, kot nepravilno, grdo ipd.« (Smole 2004: 10). Tovrstna ustaljena osebna mnenja oz. izkušnje lahko zrelativizirajo izsledki empiričnih raziskav – v rezultatih

1 Negativna stališča do lastnega nestandardnega govora so bila sicer dokazana v več raziskavah v drugih jezikovnih skupnostih in jih lahko interpretiramo kot jezikovno manifestacijo družbene nadrejenosti oz. podrejenosti, ki je povezana s sorazmerno univerzalno dihotomijo med nestandardnimi in standardnimi jezikovnimi varietetami (prim. Bitenc 2016: 63–66).

raziskave o pojmovanju socialne zvrstnosti med anketiranci različnih generacij npr. ni razvidno, da bi bili komentarji učiteljev glede govorjenega jezika žaljivi ali agresivni, obenem pa se kaže, da so negativne izkušnje pri uporabi narečja v šoli bolj izjema kot pravilo (Gruden 2013: 97–102).

2 Govorci z Idrijskega v Ljubljani

Izsledki variantnostne študije, v kateri sem predvsem na podlagi analize petih fonoloških variabil proučevala govor petih oseb, ki so se z Idrijskega vozile v Ljubljano v šolo ali službo (Bitenc 2016: 171–255), so pokazali, da sta Ula in Jan,² ki sta bila v času raziskave dijaka, v komunikaciji s sogovorci v ljubljanskem okolju uporabljala različne govorne strategije: če je Ula, dijakinja srednje strokovne šole, svoj govor spreminjala do te mere, da so kot sledi narečja ostale le redke narečne variante in so njen govor po njenem poročanju kot narečen prepoznali samo najbolj jezikovno senzibilni poslušalci, pa je govor gimnazijca Jana ostajal v precejšnji meri narečno zaznamovan ter njegova lokalna identiteta in izvor razpoznavna tudi v pogovorih z učitelji, tako v neformalnem pogovoru na šolskem hodniku med odmorom kot v bolj formalnih pogovorih o šolskih temah v razredu med poukom.

V raziskavi so sodelovali še trije odrasli: strojnik Tim, ki je v vseh domenah ohranjal visok delež narečnih variant in v bolj formalnih govornih položajih v službi izkazoval le drobne premike v smeri standarda, ter Ita in Eva z izobrazbo humanistične smeri in zaposlitvijo v časopisnem podjetju, ki sta glede na sogovorce in temo pogovora uporabljali več vmesnih varietet.

V nadaljevanju na podlagi sociolingvističnih intervjujev z informanti (Bitenc 2016: 257–283) povzemam njihove izkušnje z govorom v šolskem in obšolskem okolju, tako med poukom oz. v komunikaciji z učitelji kot med vrstniki, tako v lokalnem kot ljubljanskem okolju oz. okolju drugih središč, kjer se je šolal Tim.³

3 V šoli z učitelji

O rabi različnih varietet slovenščine in odnosa do njih v šoli informanti večinoma pravijo, da učitelji niso (bili) občutljivi na rabo narečja, da pa so pri govornih nastopih in pri spraševanju, torej v situacijah, kjer prevladuje predstavitvena funkcija, večinoma pričakovali knjižni jezik. Ula se v zvezi z osnovno šolo spominja, da učitelji niso *maltretirali*⁴ učencev glede narečja, da pa je bilo *pri slovenščini pri kakšnih govornih nastopih treba uporabljati pravilno slovenščino*. Jan komentira, da je bilo pri učiteljih v osnovni šoli *tako zelo odvisno: eni so zelo imeli ta razpon*, pri nekaterih učiteljih je bilo *bolj tako spontano vse skupaj*. Ita poroča, da jim *glede tega niso ful težili*, so se pa pri spraševanju v idrijski gimnaziji dijaki *kar potrudili govoriti pogovorno*

2 Imena informantov so zaradi zagotavljanja anonimnosti in varovanja osebnih podatkov spremenjena.

3 Raziskava, katere glavna tema bi bila celovit pregled jezikovne variantnosti šolskega diskurza in stališč v zvezi s tem, bi bila seveda zasnovana drugače.

4 Relevantni izreki informantov so navedeni v ležečem tisku v poknjženi obliki, ohranjeni pa so neknjižni leksemi. Neposredni navedki daljših izjav so navedeni med narekovaji. Več o načelih zapisovanja v Bitenc 2016: 184.

slovenščino. Tim je imel težave pri slovenščini že v Idriji, povzročali sta jih predvsem slovnica in učiteljica, ki je govorila čisto pravilno slovensko in je vztrajala, da je kljub pozitivni oceni moral obiskovati dopolnilni pouk, ker je rekla, da ona bo njega naučila slovensko govoriti. Tim pravi, da je verjetno že umrla, on pa še zmeraj ne zna čisto pravilno slovensko.

Ula glede učiteljev v Ljubljani meni, da *verjetno ne bi tolerirali narečja* in da glede tega *znajo biti kar alergični*, posebej pri slovenščini, Janu pa se zdi, da je tudi pri vsakem gimnazijskem učitelju v Ljubljani odvisno, *koliko ima on tolerance do tega*. Meni, da *profesorji imajo nekje mejo in je treba bolj se približati tisti meji*, ker sicer *izpade malo čudno*, verjetno pri tem gre za *vprašanje osebnosti*. Nikoli ni doživel, da bi ga kak profesor opominjal glede govora, ko je nastopal. Tim za srednjo šolo pravi, da *si mogoče probal malo bolj po slovensko*, so pa v Ljubljani učitelji govor kar velikokrat popravili tudi pri drugih predmetih.

Pri Timu je dejstvo, da prihaja iz Idrije, imelo pomembno vlogo: *»Malo drugače so te gledali pa sprejeli načeloma, no, ker si bil iz Idrije.«* Če je bilo to kasneje v ljubljanski službi sprejeto zelo pozitivno (ker je šef menil, da gre za nekoga, *ki ve, kaj je življenje pa kaj je delo*, v nasprotju z Ljubljančani, ki so *same afne*), je imel v srednji šoli v Novi Gorici negativno izkušnjo, saj *Gorica je itak obremenjena s tistim našim gričkom*.⁵ *»Tisto je bilo non stop: gričk, gričk, gričk.«* V bistvu hude probleme je imel z nekaterimi profesorji, od katerih je bil deležen *raznoražnih takih opazk*. Tako mu je recimo profesor *pred celim razredom rekel*: *»Ja, saj znaš za tri, samo ker si iz Idrije, ti bom dal pa dve.«*⁶ Tim ugotavlja: *»Take, bi rekel, čudne so se dogajale.«* Gre za osebno izkušnjo, na podlagi katere seveda ne moremo sklepati o splošnosti predsodkov do nestandardnih varietet.

Odrasli izpostavljajo vlogo vrtca in šole pri otrocih. Ita pravi, da je otroke pri šolskem delu, *kadar pripravljajo kakšno govorno vajo ali če kakšno snov obnavljajo ali kaj ponavljajo, kdaj že treba popraviti. »Pa če napiše po domače, da mu boš rekel, to se pa tako pravilno napiše. Šola je le šola.«* V šoli so otroke opozorili, *da morajo pač uporabljati te knjižne besede oz. da naj se izogibajo tem narečnim besedam*. Podobno mora Eva otroka *opominjati ob domačem preverjanju znanja, 10-letnega sina stalno opozarja*: *»Pazi na slovenščino, pazi na pravičen govor!«* Zdi se ji, da je z govorom v knjižni slovenščini pri otrocih *kar težko*. Komentarji kažejo, da se odrasli zavedajo pomembne vloge, ki jo imajo vzgojno-izobraževalne ustanove pri usvajanju standardne varietete, in da so pri tem svojim otrokom tudi sami v pomoč in spodbudo.

5 »Gričk« se nanaša na vzpetino nad Idrijo, na kateri stoji Psihiatrična bolnišnica Idrija, v kateri se zdravijo pacienti iz širše primorske regije, tudi z Goriškega.

6 Ko je isti profesor izvedel, da se Tim ukvarja s kolesarstvom, nad katerim se je tudi sam navduševal, je zelo spremenil odnos do njega, kar kaže na to, kako različna dejstva lahko znatno vplivajo na percepcijo sočloveka oz. odnos med dvema posameznikoma.

4 Med vrstniki

4.1 V lokalnem okolju

Kaže se, da so že otroci lahko ostri kritiki jezikovnih izbir. Ula pri utemeljevanju, zakaj bi, če bi živel v Idriji, otroke *navadila na idrijsščino*, trdi, da so *v Idriji drugi otroci zelo alergični na tiste, ki niso iz Idrije*.⁷ Tudi razlike med različnimi lokalnimi govori so lahko vir medsebojnega zbadanja, tako npr. med Idrijčani in Spodnjeidrijčani oz. Cerkljani, kar je lahko povezano tudi z drugimi medkrajevnimi trenji; Ula se iz časa obiskovanja spodnjeidrijske osnovne šole npr. spominja, da so jo sošolci v Spodnji Idriji *spraševali, če je Idrijka*, kar je posledica stika z njenim idrijsko govorečim očetom.⁸

Eva se iz osnovnošolskih let spominja boleče izkušnje, ko je morala na odru kot voditeljica prireditelj *lepo govoriti* in je bila ob tem deležna negativnih komentarjev, ki so jo odvrnili od nadaljnjega tovrstnega udejstvovanja: *so se norčevali iz mene; so me zafrkavali, ker sem pač pravilno govorila; to so bili neškodljivi štos, ampak mene so čisto zatrli: »Se nisem upala več tako izpostavljati [...], pol po tistem sem se izogibala vztrajno česar koli, deklamiranja, recitiranja, vodenja, sploh nisem hotela več.«*

Pri tem lahko trdimo, da gre za odraz predsodkov odraslih, saj te otroci predvsem v najzgodnejši dobi prevzemajo od njih (Ule 2009: 199–201). Komentarji kažejo, da so ljudje z Idrijskega glede jezikovnega prilagajanja sorojakov namreč pogosto kritični, saj govorci s tem domnevno pokažejo *neko nepripadnost* (Jan) oz. *izdajo svojo lastno domovino* (Ula), skratka zatajijo svoj izvor in identiteto in na njen račun sprejmejo drugo.⁹

7 V tem smislu je zgovorna izkušnja idrijske prijateljice, katere govor je bil nekoliko drugačen zaradi vpliva njene mame, ki je bila Ljubljanka: vrstniki so jo zbadali, češ da je *važna* in da *se afna*, kar jo je *prizadelo*, saj *ni namenoma tako rekla*. Na podlagi teh izkušenj je potem *sigurno bolj pazila* ali pa je bila *mogoče bolj tiho*. Še v gimnaziji so nanjo *letele opazke* vrstnikov, ko je pri govornih nastopih govorila *bolj ljubljansko* kot ostali.

8 Ribniška informantka iz podoktorske raziskave glede Ribnice in Kočevja pravi, da slovi *po nekem rivalstvu*. Zaradi vpliva očetovega kočevskega govora so jo zmeraj *mal tko hecal*: *»O, a s ti s Kočevja!«* – je bilo sicer *bolj kot hec*, a vendar *mejčken negativno*. Valentina Smej Novak pripoveduje, da je bila v osnovni šoli v Murski Soboti zaradi svojega beltinškega narečja *tarča posmeha*, in to imenuje *nacionalizem male razlike* (Kobal Ocvirk 2010, 2. minuta posnetka). Tudi druge anekdotične pripovedi pričajo o občutku sramu in manjvrednosti otrok iz okoliških krajev v regionalnih središčih (po Bitenc 2016: 132).

9 Podobno prekmurske govorke poročajo o nestrpnosti Prekmurcev do elementov drugih varietet v narečnem govoru in zavračanju tistih, ki narečje opustijo – to se jim zdi *»sramotno in vredno največjega posmeha*, saj pomeni zanikanje lastnih korenin in odcepitev od domačega sveta« (Škofic 1991: 172–173, prim. tudi 176–177), starši mengeške govorke pa so elemente ljubljansčine v govoru svojih otrok razumeli kot *»frazarjenje, važičkanje«* (prav tam: 183). Podobno velja glede bohinskih govorcev v Srednji vasi in Stari Fužini, kjer pogovorno gorenjščino brez švapanja ocenjujejo za *»fin«* jezik, njene govorce pa za *»fine«* in *»zafnanek«*, ker se *»spakujejo«* (Dolžan 1987: 33–34).

4.2 V Ljubljani oz. drugih središčih

Informanti poročajo, da sogovorniki pogosto ne razumejo povedanega in potem vprašajo ali povejo, da ne razumejo, včasih celo izstopijo iz komunikacije. Od posameznega govornika je odvisno, kako se na to odzove – Uli je bil npr. to razlog za prilagajanje.

Ljubljančanom in ljudem iz drugih delov Slovenije se narečni ali narečno obarvani govor informantov pogosto zdi (*ful*) *zanimiv* (Ula, Tim) in *zabaven* (Eva), tudi *lep* (Ula), *popetri dogajanje* (Jan) in *razbije monotonost* (Tim). Večkrat se torej kdo *smeje* (Ula) ali *na lep način ponorčuje* na račun govora, pri čemer Jan izpostavlja, da nikoli ni *čisto dognal, a zato, ker jim je všeč, ali ker jih to moti*. Nekateri so nad govorom *čisto fascinirani* in *začnejo oponašati*, kar je *ful smešno, nekaterim gre bolje, drugim slabše* (Jan).

Nekaj informantov pravi, da niso imeli nobene negativne izkušnje z rabo narečja. Jan npr. meni, da *ljudje to sprejmejo s hecom, ne z nekim odporom, da bi se jim zdelo nezaslišano*. Poudarja: »Nobeden ne reče tako eksplicitno: 'Daj, malo bolj se potrudi,' ali pa, ne vem: 'Daj, malo lepše govori,' ampak tako nekako začutim, da mu, ne vem, mogoče tisto ne ustreza.« Eva in Ula pa pripovedujeta o izkušnjah, ko so drugi, predvsem Ljubljančani, njiju ali druge ljudi z Idrijskega neposredno pozvali, *naj se naučijo govoriti*.

Informanti, ki imajo največ stikov z Ljubljančani in ljubljanščino, do njih izražajo večinoma negativna stališča, ki so povezana z nekaterimi nejezikovnimi opredelitvami v smislu komodnosti in večvrednosti. Pravijo, da jim govor Ljubljančanov *sploh ni (bil) všeč* (Eva), da imajo Ljubljančani svoje *narečje za sveto* (Ula), da se nekateri *spakujejo* in *blazno radi uporabljajo angleške izraze*, drugi pa *zelo lepo govorijo* in *sploh nič ne moti* (Jan). Eva komentira, da se ji je ob prihodu v Ljubljano zdelo, da so *Ljubljančani malo bolj gor vzdi-[gnjeni], da so nekaj več, ampak je po prvem letniku s tem opravila, s tem manjvrednostnim kompleksom*.¹⁰ Pri tem sta relevantni opozicija med centrom in periferijo ter dihotomija med standardnimi in nestandardnimi jezikovnimi varietetami, kar je oboje povezano z družbeno nadrejenostjo oz. podrejenostjo (prim. Ovsec 1991 in op. 1). Za druga narečja zatrjujejo, da so *zelo zanimiva* in *ful fajn* (Ula), da jim *nič ne grejo* na živce (Ita) in da ima *vsako posebej določeno pomembno vlogo* (Jan). Po drugi strani v različnih kontekstih narečja povezujejo s kmečkostjo.

5 Sklepna misel

Izsledki iz sociolingvističnih intervjujev s petimi govorniki z Idrijskega, ki so se v času raziskave šolali ali delali v Ljubljani, kažejo, da je narečno obarvani govor v glavnem mestu večinoma sprejet pozitivno in s humorjem, kar popestri komunikacijo, izpostavljeni pa so tudi nekateri nestrpni odzivi. V lokalnem idrijskem okolju je

¹⁰ Negativna stališča do ljubljanščine utemeljuje Mario Galunič (razmišljanje se sicer nanaša na televizijski govor, pa vendar lahko velja tudi za druge kontekste): »90 odstotkov Slovenije ne živi v Ljubljani in so nanjo malo jezni. In jezik je odlična priložnost, da to jezo pokažeš. Verjetno si ljudje rečejo: a zdaj nam bodo pa še diktirali, kako naj govorimo« (Kozorog Blatnik 2014).

opuščanje narečja kot pomembnega elementa osebne in skupinske identitete pogosto deležno neodobravanja. Informanti izpostavljajo vlogo šole in učiteljev pri usvajanju standardne jezikovne varietete. Vsekakor se kaže potreba po nadaljnjem proučevanju družbene in regionalne variantnosti sodobne govorjene slovenščine in njenega družbenega pomena. Posebno aktualna so ta vprašanja v situacijah, ki od govorca zahtevajo premišljeno izbiro in pogosto menjavanje varietet in kjer ima govor posebej pomembno vlogo, kot npr. v vzgojno-izobraževalnih ustanovah.

Spoznanja novih raziskav bi lahko pomagala prevrednotiti pogled na jezikovno raznolikost in prispevala k zmanjševanju vpliva ideologij o pravilnosti (oz. napačnosti) določenih varietet slovenščine, ki se kažejo tudi v odgovorih informantov (npr. v izrazih, kot so *pravilna slovenščina*, *pravilno* (na)pisati ali govoriti), in spodbujanju strpnosti do različnih pojavnih oblik jezika. Že v otroštvu se namreč oblikuje vrednotenjsko-čustvena podlaga za stališča in predsodke, zlasti pa za njihovo nezavedno delovanje; pri tem so ključni družinski modeli, modeli iz medijev (tudi otroške literature) in modeli, ki jih otroci pridobijo v procesu izobraževanja (Ule 2009: 199–202).

Smiselno bi bilo razmišljati o tem, kako naj bi se otroci v vrtcu in med osnovnošolskim izobraževanjem bolj načrtno srečevali tudi z znotrajjezikovno raznolikostjo in jo po učiteljevem vzoru in ob njegovi spodbudi primerno vrednotili – ne samo v okviru obravnave različnih zvrsti pri slovenščini, temveč tudi oz. predvsem pri dojemanju raznolikosti pri učencih samih in drugih, s katerimi pridejo v stik, pri čemer bi lahko rekli, da gre za t. i. skriti učni načrt. Obenem se zastavlja vprašanje, kako načrtovati izobraževanje, da bi se govorci čutili sproščene tudi ob uporabi knjižnega jezika in da bi jim ta zvrst preko rabe postala bolj domača, da bi pridobili ustrezno javno govorno kulturo in razvili jezikovno prožnost, da bi bili torej suvereni pri uporabi različnih varietet slovenščine v različnih okoliščinah.

Literatura

- BITENC, Maja, 2009: Jezik za katedrom: pogledi dijakov na narečje oziroma knjižni pogovorni jezik. Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike. Obdobja 28*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 75–81.
- BITENC, Maja, 2014a: Stališča gimnazijcev do slovenskih jezikovnih zvrsti: Raziskava s tehniko prikritih dvojic. *Annales: Series historia et sociologia XXIV/2*. 307–318.
- BITENC, Maja, 2014b: Tehnika prikritih dvojic: Primerjava in kritično ovrednotenje dveh poskusov. *Annales: Series historia et sociologia XXIV/2*. 319–330.
- BITENC, Maja, 2016: *Z jezikom na poti med Idrijskim in Ljubljano*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- DOLŽAN, Tatjana, 1987: *Menjave jezikovnih zvrsti v štirih naseljih v Bohinju (v Bohinjski Bistrici, Srednji vasi, Stari Fužini in na Koprivniku). Diplomsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- GRUDEN, Ana, 2013: *Pojmovanje zvrstnosti v slovenskem prostoru s poudarkom na šolstvu. Diplomsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- KOBAL OCVRK, Jana, 2010: Najbolj seksi narečje? Preverjeno. POP TV 5. 1. 2010. www.24ur.com/novice/slovenija/najbolj-seksi-narecje.html (dostop 5. 5. 2020)
- KOZOROG BLATNIK, Tanja, 2014: Mario Galunič: Težava pri mladih voditeljih je tudi nerazgledanost. MMC RTV Slovenija 2. 7. 2014. www.rtvlo.si/zabava/druzabna-kronika/mario-galunic-tezava-pri-mladih-voditeljih-je-tudi-nerazgledanost/340823 (dostop 5. 5. 2020)

- KUNST-GNAMUŠ, Olga, SLABE, Vika, 1992: *Sporazumevanje in spoznavanje jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- OVSEC, Damjan J., 1994: O meščanstvu kot zgodovinskem, etnološkem in posebej – psihološkem pojmu. *Etnolog* 4. 35–62.
- POGORELEC, Breda, 1998: Jezikovno načrtovanje govornega jezika pri Slovencih: Teorija, praksa in odprti problemi slovenskega zbornega jezika. Inka Štrukelj (ur.): *Jezik za danes in jutri*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje Slovenije. 56–64.
- SKUBIC, Andrej E., 2005: *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba.
- SMOLE, Vera, 2004: Nekaj resnic in zmot o narečjih v Sloveniji danes. Erika Kržišnik (ur.): *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: Členitev jezikovne resničnosti. Obdobja* 22. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 321–330.
- ŠKOFIC-GUZEJ, Jožica, 1994: O oblikovanju slovenskega pogovarjalnega jezika. *Slavistična revija* XLII/4. 571–578.
- ŠUSTER, Simon, 2009: Jezikovna negotovost in jezikovne predstave na primeru mariborščine. Vesna Požgaj Hadži idr. (ur.): *Med politiko in stvarnostjo: Jezikovna situacija v novonastalih državah bivše Jugoslavije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 161–177.
- ULE, Mirjana, 2009: *Socialna psihologija: Analitični pristop k življenju v družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.
- VOGEL, Jerica, 2018: Zavest dijakov o jezikovni zvrstnosti in vlogah knjižnega jezika. *Slavia Centralis* XI/2. 74–92.
- ZEMPLJAK JONTES, Melita, PULKO, Simona, 2019: Odnos do rabe socialnih zvrsti med mladimi. Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest. Obdobja* 38. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 247–254.